

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Tropes in translation

An analysis of Dutch creative collocations and compounds translated into English

Cohen, I.C.

Publication date

2019

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Cohen, I. C. (2019). *Tropes in translation: An analysis of Dutch creative collocations and compounds translated into English*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Nederlandse Samenvatting

Tropes in translation: een analyse van de vertaling naar het Engels van Nederlandse creatieve woordcombinaties en samenstellingen

Aan de hand van zes bekroonde Nederlandse romans onderzoekt dit proefschrift *normalisering* in literaire vertalingen. De romans zijn: *Bonita Avenue* van Peter Buwalda; *De inscheper* van Otto de Kat; *De helaasheid der dingen* van Dimitri Verhulst; *Rupert, een bekentis* van Ilja Leonard Pfeijffer; *Sluistertijd* van Erwin Mortier; en *Spijkerschrift* van Kader Abdolah. De vertalingen naar het Engels zijn gemaakt door respectievelijk Jonathan Reeder, Sam Garrett, David Colmer, Michele Hutchinson, Ina Rilke en Susan Massotty. De Engelse titels van de romans zijn: *Bonita Avenue*; *Man on the Move*; *The Misfortunates*; *Rupert: A Confession*; *Shutterspeed*; en *My Father's Notebook*. Doordat deze zes bekende romans een schat aan creatief taalgebruik bevatten zijn ze uitermate geschikt voor onderzoek naar het normaliseren in vertaling van ongebruikelijke woordcombinaties en samenstellingen.

Onderzoek naar normalisering is uiteraard niet nieuw. **Hoofdstuk 1** geeft een overzicht van eerder onderzoek dat is gedaan naar normalisering in vertaling. De nadruk ligt hier op het werk van Ria Vanderauwera in 1985 (als een belangrijk voorbeeld van de ‘handmatige’ benadering) en van Dorothy Kenny uit 2001 (als een evenzo belangrijk voorbeeld van de corpusgestuurde benadering). Hoofdstuk 1 schetst daarbij ook de rol van normalisering in andere takken van de Vertaalwetenschap, variërend van zogenaamde ‘vertaaluniversalia’ tot de polysysteemtheorie.

In **hoofdstuk 2** wordt de aanvankelijke onderzoeksvraag – *Heeft er in de vertalingen van deze Nederlandse romans normalisering plaats gevonden?* – aangescherpt tot: *Heeft er in de vertalingen van creatieve woordcombinatie en samenstellingen in deze romans normalisering plaats gevonden?* Door de onderzoeksvraag op deze manier te herformuleren konden er ook kwantitatieve antwoorden worden gevonden op de vragen rondom creativiteit in vertaling. Eenvoudig gezegd: het maakte het mogelijk de frequenties van ongebruikelijke samenstellingen en woordcombinaties op te zoeken in referentiecorpora. Hoofdstuk 2 benadrukt dan ook het belang van deze omvangrijke referentiecorpora en hoe de exponentiele groei ervan sinds Kenny 2001 het mogelijk maakte de ongebruikelijke

samenstellingen en woordcombinaties in de zes romans automatisch te detecteren en markeren.

Nadat ik alle ongebruikelijke samenstellingen en woordcombinaties had verzameld, heb ik ze gecategoriseerd aan de hand van stijlfiguren (bijvoorbeeld metonymie, personificatie en oxymoron). In **hoofdstuk 3** worden deze verschillende stijlfiguren gedefinieerd. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan het feit dat stijlfiguren zich moeilijk laten vangen in een vastomlijnde definitie, verwijzend naar de theorieën van Eleanor Rosch, Patrick Hanks en – natuurlijk – naar Ludwig Wittgenstein. Hoofdstuk 3 vormt het laatste onderdeel van **Deel 1 – Beginnings**.

Deel 2 – Case Studies – bestaat uit de casestudies van vijf romans (de zesde roman, *Rupert, een bekentenis* werd in hoofdstuk 2 besproken ter illustratie van de methodologie). In **hoofdstuk 4** wordt de structuur van de casestudies uitgelegd. Dit hoofdstuk gaat ook in op het begrip *schaduwvertaling*: alternatieve vertalingen van bepaalde samenstellingen of woordcombinaties die mogelijk waren geweest maar waar de vertaler niet voor heeft gekozen (Matthiessen 2001: 83 / Chesterman 2017, p. 214). In de casestudies maak ik veelvuldig gebruik van schaduwvertalingen.

Hoofdstuk 5, het eerste casestudy hoofdstuk, richt zich op *The Misfortunates*, de vertaling van David Colmer van *De helaasheid der dingen* door Dimitri Verhulst. Na een introductie van de roman, de auteur en de vertaler geeft dit hoofdstuk een analyse van 36 creatieve woordcombinaties in context, wat veel inventiviteit laat zien van zowel de vertaler als de auteur. Aan het eind van het hoofdstuk wordt een aantal kenmerken besproken (bijvoorbeeld het gebruik van hypallage) die typisch lijken te zijn voor de stijl van de vertaler.

Hoofdstuk 6 bestaat uit de casestudy van *Man on the Move*, de vertaling van Sam Garrett van *De inscheper* door Otto de Kat. Net als in de voorafgaande en volgende studies begint het hoofdstuk met achtergrondinformatie over de roman, de auteur en de vertaler, alvorens over te gaan tot een analyse van het taalgebruik. Alhoewel dit een korte roman is, bleek hij een schat aan creatief taalgebruik te bevatten: meer dan 50 ongebruikelijke woordcombinaties. Het hoofdstuk toont hoe inventief de vertaler is geweest en laat een aantal interessante effecten zien van co-tekst en context.

Hoofdstuk 7 bespreekt de casestudy van *Shutterspeed*, de vertaling van Ina Rilke van *Sluiterijd* door Erwin Mortier. In deze roman zijn 38 ongebruikelijke woordcombinaties gevonden. In eerste instantie leek er in de vertaling van deze roman meer normalisering te hebben plaats gevonden dan in de twee voorgaande romans (besproken in hoofdstuk 5 en 6), maar na nader onderzoek bleek het tegendeel, wat vooral lag aan de subtiele effecten van co-tekst. Dit hoofdstuk laat ook zien dat Rilke een meester is in het gebruik van implicatie; de complexiteit hiervan wordt in detail besproken in het hoofdstuk.

Hoofdstuk 8 analyseert *My Father's Notebook*, de vertaling van Susan Massotty van *Spijkerschrift* door Kader Abdollah. Deze roman is de enige van de zes besproken romans geschreven door een auteur die Nederlands niet als moedertaal heeft. De idiosyncrasie van dit boek blijkt niet te schuilen in ongebruikelijke samenstellingen of woordcombinaties, maar juist in andersoortige stijlfiguren. Dit hoofdstuk exploreert die andere stijlfiguren en hun vertalingen, en relateert deze aan de bevindingen van Wright (2010) ten aanzien van vertalingen van auteurs die niet in hun moedertaal schrijven. Dit hoofdstuk laat ook de beperkingen zien van de keuze voor de analyse van ongebruikelijke samenstellingen en woordcombinaties om de inventiviteit en creativiteit in literair taalgebruik te operationaliseren.

In **hoofdstuk 9** wordt de laatste van de zes romans besproken: *Bonita Avenue*, de vertaling van Jonathan Reeder van de gelijknamige roman door Peter Buwalda. Dit hoofdstuk loopt over van creatieve samenstellingen, waarvan er 50 in detail worden geanalyseerd. Het hoofdstuk analyseert hoe vondsten als *appelstroopogen*, *gedachtenbrand* en *kropoor* in context functioneren, en hoe ze zijn vertaald in het Engels. Dit hoofdstuk bevat ook een nadere uitleg over de morfologie van samenstellingen, waaronder een kort overzicht van het verschil tussen Nederlandse en Engelse samenstellingen.

Hoofdstuk 10 en 11 vormen **Deel 3 – Conclusions and Caveats** - van dit proefschrift. **Hoofdstuk 10** concludeert dat de vertalers van de zes besproken romans over het algemeen *niet* geneigd waren tot normalisering van ongebruikelijke samenstellingen en woordcombinaties, met als mogelijke uitzondering de oxymorons. Het belang van deze bevinding wordt vervolgens besproken vanuit – het moet worden gezegd – de netelige kwestie van een statistisch perspectief en het concept van ‘empowerment’.

Wordt in de hoofdstukken 1 tot en met 10 het *hoe* van vertalen besproken, hoofdstuk 11 richt zich op het *waarom*. Dit hoofdstuk, met als titel ‘On Randomness’ is in 2018 gepubliceerd in het academische tijdschrift *Target*. Het artikel haakt in op de studie van Chesterman (‘On Explanation’) uit 2008 dat onderzoekt wat de betekenis is van de duiding van vertaalwetenschappelijke fenomenen. Chesterman eindigt zijn artikel met de vraag: Hoeveel valt niet te duiden? Deze zelfde vraag staat centraal in dit hoofdstuk.